

Deset či dvanáct takových dopisů dělnických čtenářů Tvorby přinesla pošta v posledním týdnu: proč tolik intelektuálské diskuse? Proč tolik místa pro věc tak efemérní? Nejsou dnes důležitější otázky na starosti? Nezaměstnaní? Racionalizace? Revoluční tisk? Není škoda těch stran, věnovaných intelektuálské šarvátce, jíž rozumíme jen napůl a která se nás netýká?

Úzký styk Tvorby se čtenáři dovoluje mi jasně pochopit, oč tu jde. Těch deset, dvanáct dopisů — i když je patřičně znásobíme — je příliš málo na to, aby zastupovaly většinu čtenářské obce, ale dost na to, aby ukázaly směr, jakým se vyvíjí její myšlení v tomto případě.

„Dost intelektuálské diskuse! Vyřídili jsme si to s těmi, kteří zradili revoluční program, a budeme umět jít proti těm, kteří je budou chtít následovat. Je to však velmi neaktuální dnes, v době tak vážných otřesů hospodářské základny, přít se o několik básniček nebo podružných a velmi speciálních otázek nejvyššího patra nadstavby.“

Asi tak to zní v těch dopisech a za tím následuje vyčítavý tón, proč právě Tvorba... atd.

Odpověď by ovšem mohla být velmi lehká: Tvorba není určena jen dělnickým čtenářům, má také svůj úkol mezi maloměšťáky, má lidem, jichž osud se stále více a více spojuje s osudy proletářů, ukázat důsledky, které z toho pro ně plynou. Ale vím, že tato odpověď by nebyla odpovědí na otázku,

kteřá je tu vyslovena. Tvorba už od třetího ročníku se snaží splňovat i tento druhý úkol a ještě žádnému z jejích čtenářů nenapadlo ozvat se proti tomu. Je v tom tedy něco jiného.

Myslím, že vím, co to je.

Je to právě tak podceňování intelektuála jako podceňování nebezpečí intelektuálů. Dělníci se naučili intelektuálům nedůvěřovat, což po zkušenostech, které s nimi nabyli, je docela pochopitelné. Ale odvodili z toho velmi nesprávný závěr: že jim po nich nic není. Že jim celkem nic není po jejich práci, po jejich vývoji, pokud úzce nesouvisí se stranickým životem. A že tedy je docela samozřejmé počítat s tím nebo oním, pokud je dejme tomu disciplinovaným členem strany, a přejít přes něj, jestliže politicky zkrachuje. Že však jeho krach se docela jasně objevuje už před konečnou katastrofou právě v jeho speciální, v jeho vlastní práci, to — jak se zdá — si uvědomuje málokdo.

K diskusi o otázce umělecké avantgardy — vidíme už, že se vlastní téma diskuse velmi rozšířilo — došlo nikoliv proto, že se několika kamarádům z kavárny stýskalo po nějakém kraválu, ani ne proto, že se Štyrskému zachtělo poněkud rozdráždit kapry. Muselo k ní dojít, a ať už její záminka byla jakkoliv náhodná, její příčiny jsou nenáhodné a logicky vyplývají z hluboké nutnosti vyřešení otázek, které nejsou z nejméně důležitých pro revoluční hnutí.

Bedřich Václavek ve svém diskusním článku řekl jednu velmi zásadní věc: „Myslím opravdu, že k takovéto diferenciaci v mladé generaci, jejímž symptomem je mi přítomná polemika, nemohlo dojít, dokud se neučinil aspoň první vážný krok k tomu, aby z »nejlepší sociálně demokratické strany«, tj. z někdejší KSČ, vyrostla strana opravdu komunistická a revoluční.“

Ano, tady — a tím, jdeme-li dále, v radikalizaci mas — jsou vlastní kořeny celé té diskuse, či správněji diferenciaci, kterou tato diskuse jen provází. A tak, jako bylo těžkou chybou komunistické strany, že nekontrolovala sebekritikou svou linii, tak bylo i na úseku literatury, vědy, hudby atd. těžkou

chybou revolučních intelektuálů, že kriticky nesledovali cestu, vývoj kulturních pracovníků, ani svou cestu a svůj vývoj.

Až do úplného rozchodu s komunistickou stranou platil např. Josef Hora za revolučního spisovatele. Jeho vystoupení proti KSČ přesvědčilo sotva dvacet procent jeho čtenářů a přátel o tom, že se tuze mýlili. Dobrých osmdesát procent naopak vidělo v něm statečného, neohroženého bojovníka za revoluci, který i celé revoluční straně dovede říci veřejně a jasně, že je na špatné cestě. Zradikalizovaná maloburžoazii dokonce nutně musel imponovat, neboť na jedné straně viděla tuto neohroženost a na druhé domnívala se vidět záruku jeho revolučnosti v jeho verších. Teprve když neohrožený bojovník úprkem přeběhl křižovatku v Hyberské ulici, dávaje bedlivě pozor na žlutý signál, a když svůj chvat zarazil až v redakčním teple Melantrichu, teprve tehdy si uvědomili, že je tu něco nekalého. Ale i pak zůstal jakýsi zmatek téměř u všech, kteří se tak mýlili. Zmatek nejen pro Horu. Jestliže jednoho večera s neobyčejnou vervou ujišťuje Jaroslav Seifert, že vždycky byl a nikdy nepřestane být komunistou, a druhého dne ráno čtete v Právu lidu jeho článek, napsaný sotva několik hodin před tím vervným ujišťováním a naplněný tolika kontrarevolučními ubohostmi, že by se i redaktor Národní politiky s radostí pod ně podepsal, máte tento zmatek v kostce jediného půldne servírován dosti názorně, abyste pochopili, jak je hluboký i jak je nebezpečný.

A tu samozřejmě vystupuje otázka, byl-li to skutečně jediný den, jediný měsíc, který vyvolal takový zmatek, nebo nejsou-li v práci, v básnické, v kulturní práci obou těchto případů už dříve nějaké náznaky takových konců. Ale protože to je otázka časově neuzavřená, zní nutně takto: Nejsou v kulturní práci mladé intelektuálské avantgardy znaky tohoto zmatku, znaky hrozícího krachu, jehož se chce vyvarovat jako celek, i když jednotlivci v něm podléhají a patrně i někteří ještě podlehnou?

Proto tedy ta diskuse a proto tedy se tak rozvinula. Neboť ty znaky tady jsou a žádnému revolučnímu člověku nemohou

být lhostejny důsledky, které z toho plynou. Je to sice úctyhodně sebevědomé, ale proto ještě ne ani o chloupek správnější domnívat se, že intelektuál je jen a jen souběžec, a to někdy dokonce obtížný souběžec. Neboť s touto otázkou má co dělat Leninovo heslo o tom, že bez revoluční teorie není revoluční praxe, heslo, které se vztahuje na všechny úseky revolučního boje o socialismus. Nebýt zde na stráž, otočit se zády k celému intelektuálskému světu — jistě: už důkladně rozloženému — znamená jednak pověsit na hřebíček úkol neutralizace maloměšťáků a za druhé vyklidit kulturní (a to už by pak bylo víc) pole kontrarevoluci.

Spojení intelektuála s revolučním hnutím dělnickým je ovšem životní otázkou především pro něho. Ale domnívat se, že tyto vztahy jsou jen takto jednostranné, to není nic jiného než oslabování revolučních sil.

A protože právě tomu chce být Tvorba velmi daleko, proto dává k dispozici své stránky diskusi, která musí dovést až k vyjasnění celého toho „intelektuálského problému“, k přesné diagnóze té zastaralé nemoci a k jejímu léčení.

Jak?

To právě je smyslem diskuse, která je v Tvorbě vedena.